

Arctic Smartness – arktista viisastelua vai fiksumpaa yhteistyötä?

Sisko Häikiö, FM, lehtori, Vastuulliset palvelut, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: aluekehitys, kansainvälistyminen, klusterit, rakennerahastot, yhteistyö, älykäs erikoistuminen

Lapin AMK on aktiivisesti mukana Arctic Smartness -toiminnassa klustereiden ja hankkeiden kautta. Arctic Smartness -yhteistyön on tarkoitus vahvistaa osaamistamme, kumppanuuksiamme ja pääsyämme EU-rahoitukseen. Hienolta kuulostaa, mutta mitä tuo *Arctic Smartness* (AS) oikeastaan tarkoittaa? Siitä yritän ottaa selvää tässä artikkelissa.

Älykäs erikoistuminen rahoituksen edellytyksenä

Arctic Smartness viittaa Lapin älykkääseen erikoistumiseen. Älykäs erikoistuminen tarkoittaa alueellista erilaistumista, jossa esimerkiksi Lapin maakunta alueena tunnistaa omat vahvuutensa, kehittämispotentiaalinsa ja voimavaransa sekä yhdistää voimansa. (*Arctic Smartness 2020a.*)

Kuvio 1. Arctic Smartness -logo

Älykkään erikoistumisen konseptin lanseerasi Euroopan komissio vuonna 2012 aluekehittämisen ohjenuoraksi tukemaan alueitaan ja niiden taloudellista kasvua. Idean taustalla oli havainto Piilaaksosta, jossa yritykset kasvoivat ja menestyivät eurooppalaisia tehokkaammin. Tutkimuksissa menestystekijöiksi tunnistettiin yritysten ja organisaatioiden erikoistuminen omiin vahvuuksiinsa sekä oman osaamisen täydentäminen kumppaneiden osaamisella eli tiiviimpi verkostoituminen. Tästä syntyi ajatus alueiden Euroopasta, joka olisi pitkälle erikoistunut, mutta samalla tiiviisti toisiinsa kytkeytynyt.

EU:n älykkään erikoistumisen tehtävänä on siis vahvistaa alueellista ja alueiden välistä yhteistyötä, ohjata erityisesti alueellista TKI-osaamista yritysten kasvuun ja kehittymiseen sekä luoda uutta yritystoimintaa. “Älykäs” viittaa siihen, että alueen toimijat osaavat valita erikoistumisen osaamisalueet fiksusti, tulevaisuuden tutkimus- ja innovaatiomahdollisuuksiin ja niiden talousvaikutuksiin nojaten. (Merenheimo, Rusko & Tompuri 2019, 174.) Tarkoituksena on kohdentaa näihin osaamisalueisiin tulevaisuuden tutkimus-, kehitys- ja innovaatioinvestoinnit ja muut panostukset.

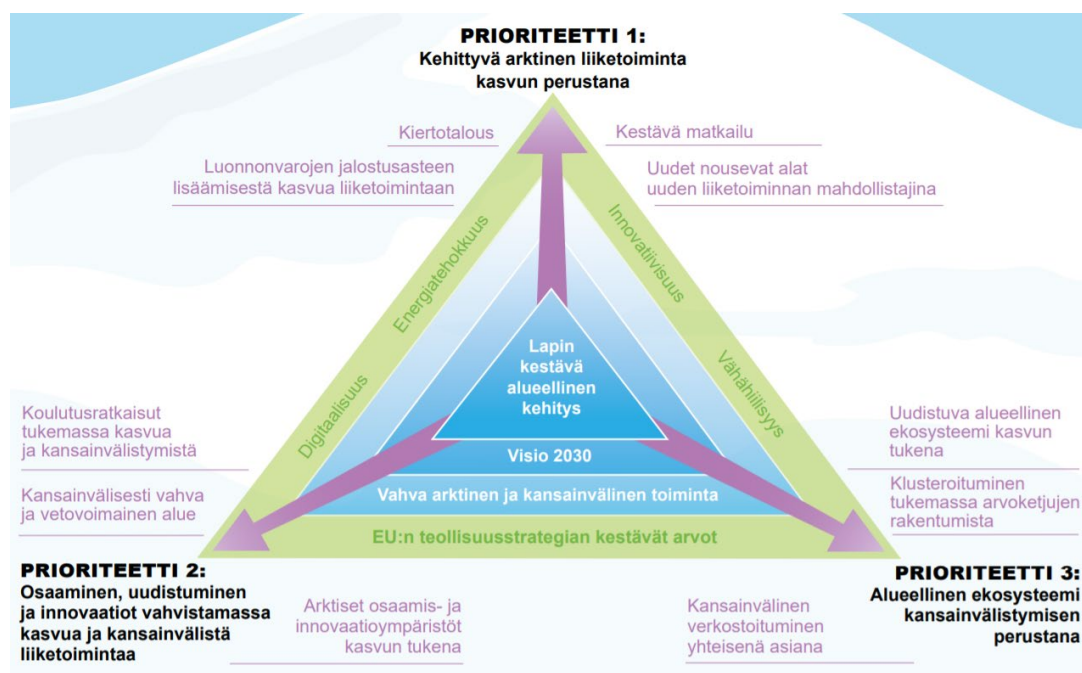
Euroopan komissio on pyytänyt alueita priorisoimaan älykkään erikoistumisen valintansa strategiaksi ([Smart Specialisation Strategy eli S3](#)). Käytännössä S3-strategia on edellytys rahoituksen saamiselle EU:n rakennerahastoista. Älykkään erikoistumisen tarkoituksena on siis kehittää entisestään alueella tunnistettuja vahvuuksia. Tähän kehittämiseen tarvitaan rahaa, jonka saamiseen EU:lta tarvitaan alueen älykkään erikoistumisen strategiaa sekä kansainvälisiä kumppanuuksia.

Juuri nyt katseet on suunnattu tiukasti tulevaan ohjelmakauteen 2021–2027, jonka teemojen mukaan EU:n rakennerahastot (EAKR ja ESR) jakavat rahojaan. Uudella ohjelmakaudella kolme ässä (S3) eivät enää riitäkään, vaan puhutaan S4:stä eli *Sustainable Smart Specialisation Strategies*. EU edellyttää alueiden älykkäältä erikoistumiselta [YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden](#) omaksumista. Kestävä kehityksen edistämässä Lapin AMK on jo hyvässä vauhdissa niin arjen työssä kuin konsernin strategiatasollakin, joten osaamisellemme on kysyntää älykkään erikoistumisen yhteistyöverkostoissa.

Arctic Smartness on lappilainen tapa toteuttaa älykästä erikoistumista

Lapin nykyiset S3-strategian kansainvälistymisen ja älykkään erikoistumisen prioriteetit vuosille 2018–2022 ovat (kuvio 2):

- 1) kehittyvä arktinen liiketoiminta kasvun perustana
- 2) arktinen osaaminen, uudistuminen ja innovaatiot vahvistamassa kasvua ja kansainvälistä liiketoimintaa
- 3) alueellinen ekosysteemi kansainvälistymisen perustana (Lapin liitto 2018, 39).

Kuvio 2. Kolme Lapin kansainvälistymistä edistävää prioriteettiä ohjaavat Lapin älykästä erikoistumista ja kestäväää alueellista kehitystä (Lapin liitto 2018, 39)

Arctic Smartness on lappilainen tapa toteuttaa älykästä erikoistumista. Se on brändätty toimintamalli, joka rohkaisee hakemaan uusia mahdollisuuksia toimiala- ja organisaatorajat ylittävästä yhteistyöstä. Se kannustaa löytämään yhteisiä näkökulmia aluekehitykseen ja tavoittelemaan aktiivisesti kansainvälistä yhteistyötä. Arktinen älykäs erikoistuminen perustuu alueelliseen yhteistyöhön ja toimii kuin ekosysteemi, jossa toimijoilla on yhteiset tavoitteet Lapin kehittämiseksi. Tässä ekosysteemissä yksi keskeisistä toimijoista on Lapin AMK.

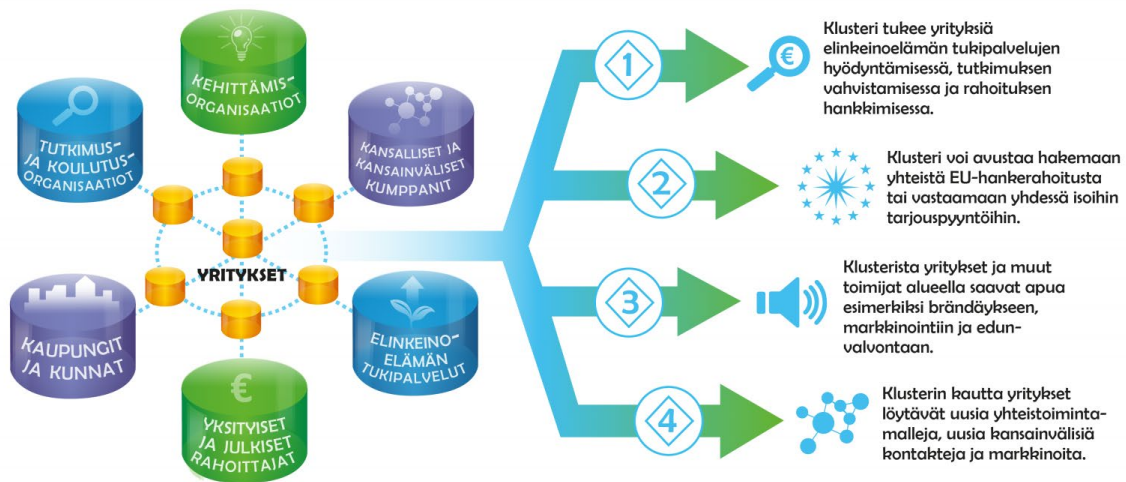
Lapin älykäs erikoistuminen on toki muutakin kuin *Arctic Smartness*, mutta tämän kärkialoitteen ja brändin avulla toimintaa on helpompi tehdä näkyväksi, myös EU:n ja kansainvälisten kumppaneiden silmissä. Älykäs erikoistuminen ei kuitenkaan rajoitu vain yhden maakunnan alueelle, vaan sen tärkeä tavoite on myös eri alueiden välinen yhteistyö, synergia toiminta. Viime aikoina kehitystyötä onkin tehty yhteistyössä mm. koko Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa (ELMO 2020a).

Klusterit älykkään erikoistumisen moottoreina

Millä arktinen älykäs ekosysteemi sitten pyörii? Yhdessä toimimiseen tarvitaan klustereita, verkostoja ja projekteja. Aluekehityksen moottoreina toimivat klusterit. Arctic Smartness - yhteistyö ohjaa ja verkostot tukevat klustereiden toimintaa, kun taas projektit ovat ennemminkin työkaluja yksittäisten toimenpiteiden toteuttamiseksi. (Arctic Smartness 2020a.)

Klusteri tarkoittaa systemaattista yhteistyötä pysyvämmässä verkostossa yli toimiala- ja organisaatorajojen. Kuten kuviosta 3 näkyy, kaiken keskellä ovat nimenomaan yritykset ja niiden saama hyöty. Kasvu- ja kansainvälistymishaluinen yritys tai muu organisaatio harvoin pärjää yksin, vaan sen on löydettävä sopivat strategiset kumppanit ja verkostoiduttava päästäkseen mukaan arvoketjuihin, kehittämissympäristöihin ja rahoituksiin. Ratkaisu tähän löytyy klustereista, jotka eivät ole mitään kovia, kasvottomia kivisikeröitä, vaan yhteistyöverkostoja, joissa toimijoita edustavat ihmiset, myös me Lapin AMKilaiset. Ehkä älykkään erikoistumisen voisikin ymmärtää fiksummaksi toiminnaksi yhdessä?

Euroopan alueiden komitean varapuheenjohtaja Markku Markkula (2020) painottaa yhdessä tekemistä jopa kirjoittamalla sen yhteen uudeksi käsitteeksi. Markkulan mukaan "EU on niin laaja ja monimutkainen viidakko tietoa, ohjelmia, osajia ja rahoituslähteitä, että vain yhdessä tekemällä ja kumppanuuksien avulla saamme siitä tarvitsemamme tulokset".

Kuvio 3. Modernin klusteritoiminnan toimijat ja hyödyt yrityksille ja alueelle kuvattuna Itä- ja Pohjois-Suomen yhteistyöalueen älykkään erikoistumisen strategiassa vuosille 2019–2023 (ELMO 2020b)

Arktisen älykkään erikoistumisen klusterit ovat syntyneet Arctic Smartness -yhteistyön tuloksena jo olemassa olleiden verkostojen pohjalta. Klustereiden tavoitteena on tukea niitä toimialoja, jotka pohjautuvat lappilaisille vahvuuksille ja joilla on suurin kasvupotentiaali. [AS-klustereita](#) on tällä hetkellä kuusi (6):

- Arktinen teollisuus ja kiertotalous
- Arktinen älykäs maaseutuverkosto
- Arktiset kehittämissympäristöt
- Arktinen muotoilu
- Arktinen turvallisuus
- Arktinen kestävä matkailuekosysteemi

AS-klusterit ovat lappilaisten yritysten, tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden sekä julkisen sektorin toimijoiden järjestäytyneitä verkostoja, joilla on oma temaattinen painopiste ja maantieteellinen rajaus. Klusteria johtaa klusteripäällikkö, kehittämissyhtiö tai muu vastaava isäntäorganisaatio. Klusterin johtaja koordinoi, ohjaa ja kehittää sen toimintaa. Lapin AMKilla on johdettavanaan klusterit [Arktiset kehittämissympäristöt](#) ja [Arktinen turvallisuus](#).

Toisin kuin muilla klustereilla, *Arktiset kehittämissympäristöt* -klusterilla ei ole vain yhtä temaattista painopistettä, vaan se yhdistää kehittämissympäristöjä monialaisesti ja samalla palvelee myös muita klustereita. Sen tarkoituksena on tarjota lappilaisten TKI-organisaatioiden palveluita yrityksille ja tutkimukselle yhden luukun periaatteella sekä tukea yrityksiä tuotekehityksessä ja rahoituksen hakemisessa. Klusteriyhteistyössä on mukana jo yli 150 lappilaista yritystä ja noin 20 muuta alueellista toimijaa. (Arktiset kehittämissympäristöt 2020.)

AS-klustereissa toimijat tekevät yhteistyötä, luovat uusia arvoketjuja ja toteuttavat uusia paikallisia ja eurooppalaisia aloitteita ja projekteja. Vaikka monet toimijoista ovat isoja organisaatioita, klusteritoiminnan ydin on luoda kasvua ja innovaatiomahdollisuuksia alueen taloudelliselle kehitykselle eli lappilaiselle liiketoiminnalle, erityisesti pk-yrityksille. Yritysten tukena Arctic Smartness -toimijoina ovat Lapin AMKin lisäksi esimerkiksi Digipolis, Business Rovaniemi, ProAgria Lappi, Lapin yliopisto, GTK, LUKE, Lapin liitto sekä kunnat.

Yhdessä klusteritoimijat ovat jo vahvistaneet kansainvälisiä verkostojaan sekä saaneet eurooppalaista tunnustusta ja suoraa EU-rahoitusta toiminnalleen. [Lapin Liiton \(2018\)](#) mukaan AS-klusterityöskentelyssä on saatu lappilaisten kumppanuuksien kautta EU:n suorarahoitteisista ohjelmista jopa 23 miljoonaa euroa, josta vajaa puolet on hyödyttänyt suoraan lappilaisia toimijoita. Myös EU:n tulevalla ohjelmakaudella 2021–2027 klusterimuotoisen toimintamallin merkitys kasvaa ja uudet aktiiviset toimijat ovat tervetulleita.

Kansainvälisiä verkostoja ja monenlaista lisätietoa klusterit ja niiden toimijat löytävät mm. Euroopan komission perustamalta klustereiden yhteistyöfoorumilta [European Cluster Collaboration Platform \(ECCP\)](#).

Projektit älykkään erikoistumisen työkaluina

Älykkään erikoistumisen strategiaa toteutetaan ja klustereiden toimintaa kehitetään myös projekteilla. Yhteisenä tavoitteena on luoda klusteritoiminnasta pysyvää toimintaa, joka jatkuu projektien jälkeenkin. Tässä esimerkkejä tällä hetkellä käynnissä olevista [Arctic Smartness -projekteista](#) (rahoittaja suluissa):

- [ASG: Pohjoinen älykäs kasvu – Arctic Smart Growth](#) (EAKR / Lapin liitto)
- [ASR: Lapin maakunnallinen tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatiotoiminnan osaamiskeskittymän perustaminen - Arctic Smartness RDI- Excellence](#) (EAKR / Lapin liitto)

- [KATOS](#): Kansainvälisen TKI-osaamisen kehittäminen Lapissa (ESR)
- [Älykäs ja kansainvälistyvä Lappi](#) (EAKR / Lapin liitto)

Olen itse päässyt tutustumaan AS-toimintaan Pohjoinen älykäs kasvu eli Arctic Smart Growth (ASG) -hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on edistää lappilaisten pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä: tukea pk-yritysten kehittämistoimintaa ja yritysten mahdollisuuksia hyödyntää EU-rahoitusta ja kansainvälisiä verkostoja aiempaa tehokkaammin. Hankkeessa tunnustetaan kasvuhakuisia ja -kykyisiä, kansainvälisille markkinoille tähtääviä pk-yrityksiä. Yrityksille etsitään kumppanuuksia ja rahoituslähteitä sekä järjestetään yritysryhmille sopivia tukipalveluita kasvun ja kansainvälistymisen tueksi. Hankkeessa ovat mukana Lapin AMK (pääpartneri), Lapin yliopisto, ELY-keskus, Digipolis ja ProAgria Lappi. ([Arctic Smartness 2020b.](#))

Kuvio 4. Arctic Smart Growth (ASG) -hankkeen logo

ASG-hankkeen tehtävänä on luoda toimintamalli, jossa alueen toimijat muodostavat palveluketjun tukemaan yritysten kehittämistoimintaa. Yhteistyöketju muodostetaan yrityksistä, alueellisten yrityspalveluiden kautta korkeakouluihin, Lapin maakunnalliseen TKI-osaamiskeskittymään, alueen toimijoihin sekä kansainvälisiin verkostoihin ja rahoituslähteisiin. ([Arctic Smartness 2020b.](#)) Tiiviimmällä yhteistyöllä pyritään silottamaan yrityksen polkua asianmukaisesti kehittämis- ja tukipalveluihin, rahoitukseen ja verkostoihin. Tässäkin hankkeessa on siis kyse klusteritoiminnan vakiinnuttamisesta kohti entistä fiksumpaa yhteistyötä eli älykkäästä erikoistumisesta.

Fiksumpi yhteistyö näkyville

Mietkö, miten pääsisit mukaan Arctic Smartness -toimintaan? Älä mieti sitä, koska sinä todennäköisesti olet jo mukana! Päivittäisessä toiminnassamme eri organisaatioissa ja yrityksissä toteutamme jo usein Lapin älykkään erikoistumisen strategiaa: kehitämme entisestään alueella tunnistettuja vahvuuksia – järkevässä yhteistyössä osana ekosysteemiä.

Mietitään mieluummin yhdessä sitä, miten teemme fiksumpi toimintaamme näkyvämmäksi. Kun tunnistat kuvioista 2 asioita, joiden eteen teet jo töitä, toimit lappilaisen älykkään erikoistumisen mukaisesti. Kerrothan siitä ylpeästi muillekin:

#arcticmartness

Lisätietoja Arctic Smartness -toiminnasta, klustereista, niiden vetäjistä, projekteista ja tapahtumista: arcticmartness.fi.

Lähteet

Arctic Smartness 2020a. Lapin älykästä erikoistumista. Viitattu 5.10.2020 <https://arcticmartness.fi/>.

Arctic Smartness 2020b. Arctic Smart Growth (ASG). Viitattu 8.10.2020 <https://arcticmartness.fi/arctic-smart-growth/>.

Arktiset kehittämissympäristöt 2020. Ardico-portaali. Klusteri-info. Viitattu 1.10.2020 <https://ardico.fi/portal#/cluster>.

ELMO 2020a. Itä- ja Pohjois-Suomi nojaa vahvuksiinsa. Viitattu 1.9.2020 <https://elmoenf.eu/fi/smart-east-and-north-finland/>.

ELMO 2020b. Moderni klusterityö ohjaamassa yhteistyötä Itä- ja Pohjois-Suomen alueella. Itä- ja Pohjois-Suomen elinkeinot murroksessa. Viitattu 1.9.2020 <https://elmoenf.eu/fi/cluster-development/>.

Lapin liitto 2018. Lappi. Arktinen ja kansainvälinen menestyjä. Kansainvälistymisen ja älykkään erikoistumisen strategiset prioriteetit 2018–2022. Toim. K. Jokelainen. Viitattu 25.9.2020 <https://arcticmartness.eu/fi/wp-content/uploads/sites/5/2018/11/Lappi-KV-strategiset-prioriteetit.pdf>.

Markkula, M. 2020. Together – We Create Green Growth in Lapland. EU Green Deal – Tuloksia alueiden kumppanuuksien ja yhdessä tekemisen avulla. Esitys 2.10.2020 seminaarissa

Vihreä Lappi maailmankartalle – yhteisvoimin! Viitattu 2.10.2020
<https://arcticsmartness.fi/vihrea-lappi-maailmankartalle-yhteisvoimin-seminaari-2-10/>.

Merenheimo, P., Rusko, R. & Tompuri, H. 2019. Älykäs erikoistuminen Lapissa. Yliopisto-opetuksen toimijuuden mahdollisuudet. Hallinnon tutkimus 3/2019, 174–190.